

Sygn. akt IV CSK 144/15

POSTANOWIENIE

Dnia 2 grudnia 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Antoni Górski (przewodniczący)

SSN Jan Górowski

SSN Anna Kozłowska (sprawozdawca)

Protokolant Hanna Kamińska

w sprawie z wniosku W. M.
przy uczestnictwie O. Spółki Akcyjnej w W. - poprzednio T. Spółki Akcyjnej z
siedzibą w W. i TP Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w W.
o ustanowienie służebności przesyłu,
po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej
w dniu 2 grudnia 2015 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy
od postanowienia Sądu Okręgowego w B.
z dnia 26 czerwca 2014 r.,

**uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu w B. do ponownego rozpoznania pozostawiając
temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania
kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wnioskodawca, W. M., wskazując we wniosku jako uczestników postępowania spółkę T. S.A. i spółkę TP sp. z o.o. domagał się ustanowienia na rzecz uczestnika T. S.A służebności przesyłu na nieruchomości stanowiącej jego własność, a w przypadku oddalenia wniosku z braku legitymacji biernej tego uczestnika, domagał się ustanowienia takiej służebności na rzecz drugiego uczestnika - TP. Postanowieniem z dnia 9 maja 2013 r. Sąd Rejonowy w Ś. oddalił wniosek. W motywach rozstrzygnięcia Sąd ustalił, że w wnioskodawca jest właścicielem nieruchomości położonej w D., na której znajdują się linie sieci telekomunikacyjnej. W dniu 31 stycznia 2009 r. uczestnicy postępowania zawarli umowę zatytułowaną jako umowa sprzedaży i leasingu zwrotnego, z której wynikało, że T. SA, zwana w umowie korzystającym, jest wiodącym przedsiębiorcą telekomunikacyjnym w Polsce, a TP, zwany finansującym, jest spółką celową z grupy kapitałowej i podatkowej korzystającego, powołaną dla restrukturyzacji i finansowania podmiotów z grupy, w tym finansowania leasingu. Z umowy wynikało, że T. S.A (korzystający) przeniosła na TP sp. z o.o. (finansującego) własność infrastruktury telekomunikacyjnej obejmującej 87.0888 ruchomych składników, w tym sieć telekomunikacyjną posadowioną na nieruchomości wnioskodawcy. W ten sposób T S.A. przestała być właścicielem tej infrastruktury. Nadto, na podstawie tej umowy, T S.A. stała się leasingobiorcą sprzedanej infrastruktury, która pozostała elementem jej sieci telekomunikacyjnej i nadal służy jej do prowadzenia działalności telekomunikacyjnej. Umowa leasingu została zawarta na lat 10, do 28 lutego 2019 r. z zastrzeżeniem, że po upływie tego okresu finansujący przeniesie na korzystającego prawo własności przedmiotu leasingu.

Ten niesporny stan faktyczny skutkowało, w ocenie Sądu Rejonowego, oddaleniem wniosku. Art. 305¹ w związku z art. 305² § 2 k.c. stanowiące podstawę prawną żądania, jako uprawnionego wskazują, co prawda właściciela urządzeń przesyłowych jednakże przedmiotem jego działalności jest działalność z wykorzystaniem tych urządzeń, stąd taki przedsiębiorca zwany jest przedsiębiorcą przesyłowym. T. S.A. (obecnie O. S.A.) jest przedsiębiorcą przesyłowym, nie jest jednak właścicielem urządzeń przesyłowych, zatem nie można było żądać skutecznie ustanowienia na jej rzecz służebności przesyłu.

Natomiast TP sp. z.o.o. jest wprawdzie właścicielem urządzeń na nieruchomości wnioskodawcy wchodzących w skład sieci telekomunikacyjnej, jednakże nie jest przedsiębiorcą przesyłowym. Wnioskodawca mógłby, zatem domagać się ustanowienia „zwykłej” służebności gruntowej, która przysługiwałaby TP, jednakże wniosek taki nie został zgłoszony.

Apelacja wnioskodawcy od tego postanowienia została oddalona postanowieniem Sądu Okręgowego z dnia 26 czerwca 2014 r. Sąd Okręgowy nie podzielił zarzutu skarżącego co do nieważności umowy z dnia 31 stycznia 2009 r. i zaaprobował w całości przedstawioną przez Sąd pierwszej instancji ocenę prawną żądania.

W skardze kasacyjnej od postanowienia Sądu Okręgowego skarżący zarzucił naruszenie art. 58 § 1 i § 2 k.c. w związku z art. 49 §1 i § 2 k.c. w związku z art. 47 § 1 i § 2 w związku z art. 48 i art. 305¹, art. 305² § 2 k.c. zarzucił też naruszenie art. 305¹ w związku z art 305² § 2 k.c. i art. 305³ § 1 związku z art. 49 k.c., art. 285 § 1 i § 2 w związku z art. 305⁴ k.c., a także naruszenie art. 2, art. 21 ust. 1 i 2, art. 31 ust. 2 i 3, art. 32 oraz art. 64 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

We wnioskach kasacyjnych skarżący domagał się uchylecia zaskarżonego postanowienia i poprzedzającego go postanowienia Sądu Rejonowego i przekazania sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Brak jest podstaw do podzielenia stanowiska skarżącego o nieważności umowy zawartej przez uczestników postępowania w dniu 31 stycznia 2009 r. Nie budzi wątpliwości, że art. 49 k.c., w brzmieniu obowiązującym od 3 sierpnia 2008 r., stanowi jedynie, iż przez fizyczne połączenie z siecią opisane w nim urządzenia przestają być częścią składową nieruchomości i stają się samoistnymi rzeczami ruchomymi, które mogą być odrębnym przedmiotem własności i obrotu. Może, zatem dojść do przeniesienia zarówno ich własności w drodze umowy na rzecz innego przedsiębiorcy, można też oddać je w leasing, najem lub dzierżawę. Ograniczeniem dla takiej umowy są tylko kryteria ograniczające swobodę umów, a więc wymienione w art. 353¹ k.c., których naruszenia skarżący jednak nie dowiódł. Należy bowiem stwierdzić, że okoliczność,

iż zawarta przez uczestników umowa spowodowała oddalenie wniosku o ustanowienie służebności przesyłu nie jest podstawą do wnioskowania, że celem jej zawarcia było obejście prawa, to jest przepisów dotyczących ustanawiania służebności przesyłu. Z umowy, którą strony zawarły, taki cel ani nawet zamiar nie wynika, a jej treść wskazuje raczej na ekonomiczne, w tym podatkowe, uwarunkowania. Ponadto, przedstawione wnioskowanie jest wnioskowaniem instrumentalnym o celu czynności z jej skutku i to zanim poddano ocenie prawidłowość skutku. Ów skutek, w postaci oddalenia przez Sąd wniosku, nie uzasadnia też twierdzenia o nieważności umowy z powodu jej sprzeczności z zasadami współżycia społecznego. W tym więc zakresie zarzuty skargi kasacyjnej są chybione.

Ma natomiast rację skarżący, że wykładnia przepisów konstytuujących służebność przesyłu dokonana przez Sądy pozbawiła wnioskodawcę ochrony przyznanemu mu ustawą prawa podmiotowego w postaci możliwości ukształtowania sytuacji prawnej na jego gruncie. Zgodnie z art. 395² § 2 k.c. właściciel może żądać ustanowienia służebności przesyłu jeżeli jej ustanowienia odmawia przedsiębiorca, a służebność taka jest konieczna do korzystania z urządzeń. Decyzja Sądu obezwładniła to prawo podmiotowe wnioskodawcy, mimo że nie budzi wątpliwości, iż wystąpiły ustawowe przesłanki do ustanowienia służebności. W tym więc sensie skarżący ma rację, że doszło do ograniczenia konstytucyjnych wartości i praw, w tym, w szczególności, prawa do ochrony własności.

Biorąc jednak pod uwagę, że stosunki prawne regulują ustawy zwykłe, rozważenia wymagają zarzuty naruszenia przepisów kodeksu cywilnego.

Wykładnia art. 305¹ k.c. dokonywana tak w orzecznictwie jak i doktrynie doprowadziła do uzupełnienia przymiotnikiem „przesyłowy” podmiotu, na rzecz którego może być ustanowiona służebność przesyłu, a więc uprawnionego przedsiębiorcy. Uprawnionym przedsiębiorcą jest ten przedsiębiorca, który albo zamierza wybudować urządzenia, o których mowa w art. 49 k.c. albo już jest ich właścicielem. Brak jednak podstaw do zwięźającej wykładni przepisu przez przyjmowanie, że uprawnionym może być tylko taki przedsiębiorca, który prowadzi

działalność gospodarczą w zakresie doprowadzania lub odprowadzania płynów, pary, gazu, energii elektrycznej itp. Z przepisu wynika, że służebność można ustanowić na rzecz przedsiębiorcy, który prowadzi działalność przynajmniej w zakresie budowy takich urządzeń („zamierza wybudować”), przy czym z przepisu nie wynika, że po wybudowaniu on sam (będąc właścicielem urządzeń) ma zajmować się przesyłem (odprowadzeniem i doprowadzaniem płynów, pary, gazu, energii elektrycznej itp.) i że wyłączone jest udostępnianie przez niego takich urządzeń innym podmiotom do eksploatacji. Przy urządzeniach wybudowanych ustawa wprowadza tylko jedno kryterium, kryterium własności urządzeń. Należy więc stwierdzić, że skoro ustanowienie służebności przesyłu ustawa łączy z własnością urządzeń przesyłowych, to decydujące jest to kryterium, a nie działalność gospodarcza właściciela urządzeń przesyłowych w zakresie przesyłu. Właściciel urządzeń przesyłowych może prowadzić działalność gospodarczą inną, w tym polegającą również na odpłatnym ich udostępnianiu i w tym zakresie można mu przepisywać przymiotnik „przesyłowy”. Z ustaleń faktycznych Sądów jednoznacznie wynikało, że właścicielem urządzeń przesyłowych jest TP sp. z o.o. Spółka nie zajmuje się bezpośrednio odprowadzaniem i doprowadzaniem płynów, pary, gazu, energii elektrycznej itp., ale urządzenia te, za odpłatnością, udostępniła innej spółce wykorzystującej je zgodnie z ich przeznaczeniem. Kryterium własności i kontynuowanie (pośrednie) korzystania z urządzeń zgodnie z przeznaczeniem przesądza, że przedsiębiorcą na rzecz którego może dojść do ustanowienia służebności jest, w okolicznościach sprawy, TP sp. z o.o.

Dodać należy, że w przypadku ustanowienia służebności przesyłu, zwrotne przeniesienie po dniu 28 lutego 2019 r. na O. S.A. własności urządzeń przesyłowych skutkować będzie również przejściem służebności. Zgodnie, bowiem z art. 305³ § 1 k.c. służebność przechodzi na nabywcę przedsiębiorstwa lub nabywcę urządzeń, których mowa w art. 49 k.c.

Z przedstawionych przyczyn Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. i art. 108 w związku z art. 398²¹ k.p.c. orzekł jak w sentencji.

